„Een priesterlijk koninkrijk."

> En gij zult Mij een priesterlijk koninkrijk, en een heilig volk zijn. Dit zijn de woorden, die gij tot de kinderen Israels spreken zult.
>
> Exodus XIX : 6.

In geheel de wereld der Heidenen stond van oudsher het Priesterschap en de Koninklijke waardigheid gescheiden en gesplitst naast elkander. Hoeveel invloed er ook van de Priesterschare op de Kroon of ook van de Kroon op de schare der Priesters mocht uitgaan, toch scheen Kroon en Priesterambt zoo goed als nergens in één te kunnen vloeien. Alleen van Melchizedek wordt de ineenvloeiing van beide ons bericht. Juist daarom nu is het zoo opmerkelijk, dat bij het uitgaan van Israel uit Egypteland, toen het naar Kanaän toog om dit als een eigen erve te bezitten, zoo uitdrukkelijk aan het volk der Israelieten de heilige roeping werd voorgehouden, om 't Koningschap van de priesterlijke eere niet te scheiden, maar beide waardigheden in een priesterlijk koninkrijk te vereenigen. Zoo toch was de heilige order die Mozes bij het overgaan uit Egypte naar het heilige Kanaäan ontving: »Gij zult mij een eigendom zijn uit alle volken, want de gansche aarde is mijne en gij zult mij *een priesterlijk koninkrijk* en een heilig volk zijn.«

In deze heilige ordinantiën, die Mozes voor de leiding van zijn volk ontving, ligt nu zeer zeker iets dat niet in vervulling is gegaan, en waar de straks volgende geschiedenis van Israel eer lijnrecht tegen inging. Op Melchizedek als geheel eenige uitzondering wezen we reeds, maar voor het overige is in Israel het Priesterschap van de Koninklijke waardigheid aanvankelijk steeds gescheiden geweest. Ten deele trad deze scheiding reeds in, toen Israel zelfs nog geen Koning bezat, en het onder volkshoofden en Richters zijn stekelig historisch pad vervolgde, en toen, nadat dit ghibberig bestuur van de volkshoofden en Richters tenslotte ten einde liep, met Saulde jammerlijke proeve werd genomen, en tenslotte in David Israels eerste van God verordende Koning optrad. Doch toen was David niet tegelijk Hoogepriester, maar stond de priesterlijke waardigheid in een afzonderlijken geestelijken stand naast hem.

Toch mag nimmer hieruit afgeleid, dat een Priesterlijk Koninkrijk of een Koninklijk Priesterschap tegen Gods ordinantiën zou indruischen, en deswege op alle manier moest gemeden worden. Ge behoeft, om dit klaarlijk in te zien, u slechts het crimineele gesprek van den Christus met Pilatus te herinneren. Zonder aarzelen toch spreekt de Christus voor Pilatus de hooge verklaring uit, dat hij als Koning geboren was, en tot het duurzaam Koningschap was geroepen. Pilatus vroeg toen stoutweg aan Jezus: »Zijt gij dan een Koning?"; en Jezus antwoordde hierop: »Gij zegt dat ik een Koning ben. Hiertoe ben ik geboren en hiertoe ben ik in de wereld gekomen!" Zelfs in het opschrift op het Kruis liet Pilatus het voor een ieder leesbaar zijn, dat de lijder, die hier aan het Kruis stierf, zich voor een Koning had uitgegeven. Onze Cathechismus en onze Belijdenis verbloemen het dan ook in geen enkel opzicht, maar spreken het luide uit, dat we onzen Heiland belijden en eeren als tegelijk Priester, Koning en Profeet. En dit nu is, wat rakende het Priesterschap en Koningschap reeds bij den uittocht van Israel uit Egypte zoo klaarlijk en met zulk een opzettelijke bedoeling werd uitgesproken: »Gij zult Mij een Priesterlijk Koninkrijk zijn en een heilig volk«. En al is deze heilige profetie nu in het land Kanaän aan het ontheiligde volk van Israël niet vervuld geworden, de wil en de bedoeling des Heeren bleef dan toch uitgesproken, en ze is in den Christus op zoo stellige wijze vervuld geworden, dat thans nog de gheele Christenheid in haar belijdenis en in haar lied dit hoogheilige Koningschap van den Christus niet maar belijdt, maar ook betuigt, dat het er de volle verwezenlijking, en dan voor eeuwig, van inwacht.

Nu verwarre men dit cardinale stuk van onze Christelijke belijdenis vooral niet met de heerschappij over de Kerk op aarde, die zoo lange eeuwen reeds in tal van aardsche Koninkrijken overgezet, en door het volk geduld is. Dit zeggenschap van de aardsche Koninkrijken over het feitelijke Kerkbewind heeft niets hoegenaamd met het Koningschap in Priesterlijken zin van Jezus over zijn Kerk uit te staan. Door dit verbinden van het aardsche Koningschap met het Priesterlijke ambt is niet in overeenstemming, maar vlak in strijd met de Belijdenis gehandeld. De eere van het Koningschap van den Hoogepriester Christus Jezus is door deze aanmatiging der aardsche Vorsten niet geheiligd en geëerd, maar in aard en grond vervalscht. Men heeft het Koningschap van den Christus niet geëerd en verhoogd, maar beneveld en onkenbaar gemaakt. De zoo onware voorstelling, alsof in land na land van ons werelddeel heel de bevolking tot het volk des Heeren mocht gerekend worden, heeft aan de eere van Christus' Koningschap alzijdig geweld aangedaan, en de eere der Kerk, of wil men van het Koninkrijk van Christus, is er door verzaakt. Feitelijk staat in alle land, zoo in Europa als in Amerika, een kleine groep waarachtige belijders tegen een veel machtiger groep van schijnbelijders over, en welke pogingen ook zijn aangewend, het aardsche Koninkrijk is nog nimmer in eenig land in zuivere verhouding tot het geestelijk Koninkrijk van Christus komen te staan. Alleen voor ons land mag thans een gedeeltelijke uitzondering worden gemaakt, maar tot zuivere afscheiding kwam 't toch ook bij ons nog niet, en ook onze regeervorm voor Staat en Kerk was veelszins in openlijken strijd met wat de zuivere Belijdenis van onzen Christus ons op 't hart bond. Wel worden er ook nu weer pogingen aangewend om de oprecht belijdende Kerken af te zonderen en haar een geheel eigen positie te geven, maar al doelt onze Belijdenis hierop, en al zijn we in Nederland dit ideaal metterdaad nader bijgekomen, toch blijft ook ten onzent de niets ontziende vermenging van de geloovige belijders tot zelfs met de ergerende spotters nog steeds aanhouden. Het geheele volksleven vertoont ook ten onzent nog steeds een geheel valschen schijn, en de Regeering ontziet zich niet, om zelfs tot in haar officieele gegevens dezen valschen schijn nog steeds te bestendigen.

Dit schijnt dan soms te rijmen met het Priesterlijk Koningschap of met het Koninklijk Priesterdom, waarvan bij Israëls uittreding uit Egypteland gewaagd werd, maar nimmer was dit dusver iets anders dan schijn. Allicht mag er ook nu nog in geroemd, dat in de eerste jaren van het optreden van Christus' Kerk, na het wegsterven van de Apostelen, de Martelaren schier allerwegen de Kerk van Christus geëerd hebben, maar toch hield dit nergens stand. Al roofde men voor zijn onwaren Kerkvorm den eernaam, alsof ze tegelijk orthodox en politiek onaantastbaar stond, schier in niet één vorstelijk land was dit iets anders dan schijn. Ons geheele volk *heet* een Christenvolk, ons land *heet* een Christelijk land, en dat er in Nederland, in Zweden, in Noorwegen en waar niet al nog altoos een overgroot deel van het oude volk kon voortleven, dat, ging 't op 't Martelaarschap, de eere van het Kruis niet verloochenen zou, blijft onopgemerkt. Zelfs mag gevraagd, of, ging het ten slotte weer op 't Martelaarschap, 't niet op een jammerlijke slinking van den kring der geloovigen zou uitloopen. In het slot-boek van de Heilige Schrift wordt 't ons dan ook stuitend duidelijk aangezegd, hoe gering naar verhouding het aandeel van de bewoners der aarde zal zijn dat ten leven ingaat. Iets waarbij het nog altoos het gevoeligst aangrijpt, hoe er niet dan bij hooge uitzondering weer dezelfde opkomst voor den Christus te constateeren valt. In het volksgeheel is een klein geloovig volksdeel dat naar de Martelaarskoon dringt, maar een veel grooter volksdeel dat met alle geloof breken zou, om met een spotlach om de lippen over al 't heilige, in de laatste verwachting onder te gaan, En toch, zoo moet en zal de einduitkomst van de laatste worsteling zijn. Voor Christus het Priesterlijk Koningschap, en de jammer der helle voor al wat ten einde toe den Christus verwerpen blijft.

Dr. A. K.

Amsterdam, 11 Juni 1920.

Het schijnt eenigszins verwondering te hebben gebaard, dat de *Heraut*, die overigens zoo warm het pleit voerde voor de uitbreiding onzer belijdenisschriften, voor de revisie der liturgie, en voor een meer democratische wijziging onzer Kerkenorde tot dusverre zweeg over de Gezangenquaestie. Zelfs meende Dr. de Moor in het *Neord-Hollandsch Kerkblad*, dat we een groote mate van zelfverloochening toonden, door ter wille van de overige voorstellen een welsprekend stilzwijgen op dit punt te bewaren. Op de Synode te 's Gravenhage in 1914 gehouden hadden we toch tot de meest krachtige bestrijders der Gezangen-motie behoord.

Ten einde elk misverstand op dit punt af te snijden, willen we daarom gaarne uitspreken, dat we over deze Gezangenquaestie het geheel eens zijn met het standpunt door Dr. de Moor ingenomen in het artikel, dat we in ons Persoverzicht overnemen. We meenden trouwens, dat we ons standpunt ten opzichte van de Gezangen-quaestie zoo dikwijls hadden uiteengezet, dat het niet noodig was dit nogmaals te doen.

Een principieele tegenstander van het zingen van Gezangen zijn we nooit geweest. Trouwens, onze Gereformeerde Kerken hebben het standpunt, dat in de Kerken alleen de »Psalmen van David" zouden gezongen worden, ook nimmer ingenomen. Van meet af heeft men daarnaast ook Schriftuurlijke lofzangen ingevoerd. En het voorstel door de Classis Amsterdam aangenomen, om dezen bundel van Schriftuurlijke lofzangen uit te breiden, heeft ook onze hartelijke sympathie. Er is geen enkele reden, waarom naast den lofzang van Zacharias, van Maria, en van Simeon, ook niet andere lofzangen uit het Nieuwe Testament daaraan zouden toegevoegd worden, zooals, om slechts deze voorbeelden te noemen, de Engelenzang en de lofzangen, die in de Openbaringen voorkomen. Dat het wenschelijk zou wezen deze lofzangen onberijmd te laten, evenals het ook beter ware geweest de psalmen niet te berijmen, gelijk Dr. de Moor meent, mag wellicht juist zijn, maar we zijn het van harte met hem eens, dat op practische gronden dit toch onmogelijk is. Vooreerst kan men „onberijmde" psalmen en lofzangen zeer slecht uit het hoofd leeren en is het gezang veel krachtiger en inniger, wanneer men daarbij niet gedwongen is een boek te gebruiken. En in de tweede plaats, levert het zingen van onberijmde gedeelten uit Gods Woord vooral met het oog op onze muziek zeer groote bezwaren op. Wie in Engeland wel eens het zingen van zulke onberijmde psalmen heeft bijgewoond, zal allerminst den indruk hebben ontvangen, dat dit stichtelijk is. Men zou dan voor elken versregel een afzonderlijke melodie moeten maken, wat practisch onmogelijk is, of men zou, zooals dit in in de Engelsche Kerk geschiedt, wel een vaste melodie hebben voor elk vers, maar dan, wanneer de regels wat langer zijn, de helft der woorden moeten inslikken. Intusschen is er geen enkel bezwaar, waar onze Psalmen berijmd zijn en niemand daaraan aanstoot neemt, om ook deze lofzangen te berijmen en aan onzen bundel van Lofzangen achter de Psalmen toe te voegen. We gelooven niet, dat zulk een uitbreiding van den bundel Lofzangen verzet bij ons Gereformeerde volk zal ontmoeten, wanneer het maar *Schriftuurlijke Lofzangen* zijn, en indien daarmede aan den wensch van velen kon voldaan worden, dan zou daarmede zelfs een uitnemende oplossing van dit vraagstuk gevonden zijn. Ook persoonlijk zouden we er ons metterdaad in verblijden, wanneer aldus de bundel dezer Lofzangen kon worden uitgebreid. Wat de jubileerende Kerk in den hemel zingt, mag ook door de Kerk op aarde worden gezongen. De eenheid tusschen de triomfeerende en de strijdende Kerk zou daardoor tot uiting komen.

Maar zulk een uitbreiding van den bundel Lofzangen achter onze psalmen met enkele liederen aan het Oude of Nieuwe Testament ontleend, is iets geheel anders dan wat de gezangen-motie op de Synode te 's Gravenhage bedoelde. Hier ging het toch om de vraag, of het niet gewenscht zou wezen een bundel van gezangen, zooals ook andere Protestantsche Kerken hebben, in onzen eeredienst in te voeren.

Dat nu het zingen van zulke gewone gezangen, die niet aan de Schrift ontleend zijn, maar aan onze dichters zijn te danken, geheel ongeoorloofd zou wezen, hebben we nooit beweerd. Onze Kerken hebben, door althans het zingen van den bedezang vóór de predikatie vrij te laten, wel getoond, dat het absolute standpunt, dat in de Kerk niets mag gezongen worden dan wat rechtstreeks aan Gods Woord ontleend is, door hen niet is ingenomen. En er is ook wel niemand in onze Kerken, die er zich aan ergert, wanneer de predikant uit den Morgenzang of Avondzang een vers opgeeft, al zijn deze zangen oorspronkelijk niet voor kerkelijk gebruik bestemd geweest, maar evenals het gebed voor en na den eten voor het huiselijke leven.

Evenals nu onze Kerken practisch er geen bezwaar tegen hebben gemaakt, dat in den eeredienst aldus enkele »menschelijke" gezangen in gebruik zijn genomen, zooals dit met den Bedezang voor de predikatie, met den Morgen- en Avondzang het geval is, zouden we op zich zelf het ook niet ongeoorloofd achten, dat daaraan nog enkele dergelijke liederen werden toegevoegd, vooral niet wanneer het liederen zijn, die door heel de Kerk in den eeredienst worden gebruikt, zooals b.v. het Te Deum laudamus, U loven wij, o God.

Maar al zijn we dus geen principieele tegenstanders zelfs niet van het zingen van »menschelijke gezangen" in de Kerk, toch mag hierbij tweeërlei niet uit het oog worden verloren.

In de eerste plaats niet, dat de ervaring geleerd heeft, dat in alle Kerken, waar naast den Psalmbundel een geheel zelfstandige Gezangenbundel is ingevoerd, het gevolg daarvan is geweest, dat de Psalmen al meer buiten gebruik zijn geraakt en de Gezangen de overhand hebben gekregen. Een dergelijke verdringing nu van de Psalmen, de door den Heiligen Geest zelf geïnspireerde liederen, door menschelijke liederen, zou zeker wel diep te betreuren zijn en wijzen op een geestelijken achteruitgang der Kerk. Dat is dan ook wel de oorzaak geweest, dat die Gereformeerde Kerken, die het meest beslist op het standpunt der Belijdenis stonden, liefst zoo weinig mogelijk menschelijke liederen naast de Psalmen hebben gebruikt. De schat, die in de Psalmen ons geschonken is, mag niet voor onze Kerken verloren gaan.

En in de tweede plaats mag ook niet vergeten worden, dat de invoering van een Gezangenbundel tot een zeer fellen strijd in onze Kerken aanleiding zou geven. Al de ellende die in de Hervormde Kerk met deze Gezangenquaestie beleefd is, zou in onze Kerken weerkeeren. Zelfs zou te vreezen staan, dat een niet onbelangrijk deel onzer gemeenteleden dan wellicht onze Kerken verlaten zou. En al mag men dit als een dwaasheid beschouwen, men heeft met dit feit rekening te houden. Salus Ecclesiae suprema lex. Het heil onzer Kerken moet voor ons de hoogste wet zijn.

Het is daarom, dat we voor de invoering van een bundel menschelijke gezangen zeer weinig gevoelen. Maar kon de Synode besluiten om enkele Schriftuurlijke lofzangen aan den bundel gezangen achter onze Psalmen toe te voegen, dan zouden we daarvoor veel gevoelen.

Rapporten.

Met begrijpelijke belangstelling is in onze pers de vraag gedaan, waarom de rapporten over de echtscheiding en over de evangelisatie nog niet aan de Kerken zijn toegezonden. Volgens het besluit der Rotterdamsche Synode, die deputaten benoemde om over deze beide vraagstukken de Kerken voor te lichten, zouden deze deputaten een half jaar van te voren het rapport aan de Kerken hebben toe te zenden, opdat deze vóór de nieuwe synode saamkwam, er behoorlijk kennis van konden nemen. Thans scheiden ons nog slechts twee maanden van de Synode en deze rapporten, zoo klaagt men, zijn nog niet verschenen. Zelfs de particuliere Synoden, die in deze maand vergaderen, zullen alzoo niet in staat zijn over deze rapporten zich uit te spreken.

Onbillijk is deze klacht zeker niet. En het is daarom ook goed, dat op deze klacht een publiek antwoord wordt gegeven.

En dan zij tot verontschuldiging van deputaten, aan wie de Synode dezen last opdroeg, opgemerkt, dat de Synode gewoonlijk voor zulk een arbeid mannen verkiest, die toch reeds door allerlei anderen arbeid zoo overbelast zijn, dat het niet altoos gemakkelijk valt, met zulk een rapport op tijd gereed te komen. Hoe grooter het aantal leden van zulk een deputaten-commissie is, hoe meer moeite het kost een tijdstip te vinden, waarop deze deputaten bijeen kunnen komen. En vooral wanneer het zeer diep ingrijpende quaesties betreft, waarbij verschil van gevoelen zich openbaart, dan eischt dit zooveel studie en voorbereiding, dat de tijd, door de Synode bepaald, er is, voordat men er aan denkt.

Wat nu het rapport over de Evangelisatie betreft, kunnen we meedeelen, dat dit gereed is en ter perse ligt. Het zal dus wel spoedig aan de Kerken worden toegezonden. Dat dit rapport tot diepgaand verschil van gevoelen aanleiding zal geven, gelooven we niet. In zake de Evangelisatie op zich zelf bestaat er vrijwel een communis opino in onze Kerken. En de practische vraag, hoe deze Evangelisatie behoort ter hand genomen te worden, kan op de Synode zelf genoeg besproken worden.

Anders staat het zeker met het rapport over de echtscheiding. Zooals men zich herinneren zal, had de Synode van Rotterdam het opstellen van dit rapport aan deputaten opgedragen met het oog op een vraag om advies door de Christelijke Gereformeerde Kerk uit Amerika aan onze Synode gezonden. Intusschen heeft de Synode dezer Kerk het advies onzer Synode niet afgewacht, maar gemeend reeds een beslissing te moeten nemen. Iets wat ook wel te begrijpen is, aangezien deze Synode stond voor urgente gevallen en het moeilijk was drie jaar op dit advies te wachten. Maar nu de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Amerika een beslissing genomen heeft, verviel daarmede elke urgentie om dit rapport zoo vroeg aan onze Kerken toe te zenden. Zelfs zou het niet zoo vreemd zijn geweest indien deputaten geoordeeld hadden, dat de opdracht der Synode nu vervallen was.

Deputaten hebben echter gemeend, aangezien ditzelfde vraagstuk ook bij onze Kerken telkens voorkomt, toch goed te doen met hun mandaat niet als afgeloopen te beschouwen, en hebben daarom hun arbeid rustig voortgezet. Maar waar, zoo als de Synode zelf erkende, dit vraagstuk saamhing met tal van zeer ernstige en ingewikkelde problemen, is het wel te begrijpen dat deze taak veel arbeid en veel tijd heeft gekost. Toch hopen deputaten vóór de Synode met hun rapport gereed te komen. Eenige haast heeft deze zaak niet. De Synode zal zoo overladen zijn met arbeid, dat we betwijfelen, of zij in staat zal wezen, ook dit vraagstuk te behandelen. Het beste zal daarom wezen, dat de Synode, na van dit rapport kennis te hebben genomen, het aan de belangstelling onzer Kerken aanbeveelt. En op een volgende Synode kan dan desnoodig een beslissing worden genomen.

Geen gunst maar recht.

XXIII.

Ons historisch betoog om de rechten der Kerken te bepleiten, is hiermede ten einde gebracht.

Waar het vraagstuk van de financieele afrekening tusschen Staat en Kerk officieel door de Regeering aan de orde is gesteld, en in verband daarmede ongetwijfeld te wachten is, dat bij de aanstaande Grondwetsherziening een voorstel door de Regeering zal worden ingediend om Art. 171 te wijzigen of te schrappen, daar was het zeker van belang een onderzoek in te stellen, in hoeverre de betaling dezer tractementen berustte op historische of verkregene rechten der Kerken, dan wel alleen te danken was aan de vrijgevigheid van den Staat.

Stelt men zich toch op het standpunt, dat van historische of verkregene rechten der Kerken . op deze tractementen geen sprake kan wezen, dan volgt daaruit van zelf, — althans wanneer men tegen deze subsidieering van de Kerken door den Staat principieele of practische bezwaren heeft — dat de eenvoudigste oplossing van dit vraagstuk is Art. 171 te schrappen uit de Grondwet en de uitbetaling der tractementen door den Staat te doen ophouden, zij het dan ook langs geleidelijken weg, om de Kerken niet door plotselinge inhouding dezer subsidie in het ongereede te brengen. Bij de Grondwetsherziening van 1887 is dit dan ook voorgesteld door Mr. A. F. de Savornin Lohman en Mr. de Geer van Jutfaas, die uitdrukkelijk uitspraken, dat zij van rechten der Kerken op deze tractementen niet wilden weten. Ook Mr. I. H. Carpentier Alting heeft hetzelfde standpunt ingenomen in zijn proefschrift over den Staat en de Kerkelijke financiën. Voor geen van beide soorten subsidiën, waarvan in Art. 171 sprake is, zoo zegt hij, bestaat een verkregen recht der Kerk. De Staat heeft dus volle vrijheid deze Staatshulp op te heffen. [1]) En waar volgens hem deze Staatshulp aan de Kerk in strijd is met het scheidingsbeginsel in de Grondwet neergelegd, acht ook hij het eisch, dat deze laatste band, die Staat en Kerk verbindt, verbroken worde. [2]) Dat ook Mr. Van Apeldoorn zich geheel op ditzelfde standpunt plaatst, is daarom niet te verwonderen. Hij ziet in deze staatssubsidie niet alleen een schending van het scheidingsbeginsel van Staat en Kerk, maar vooral een gevaar voor de Kerk zelve en wil daarom evenzeer, dat de Staat door Art. 171 te schrappen deze subsidie doe ophouden. Van verkregen rechten der Kerken wil hij niets weten. De Staat, die uit vrijgevigheid deze subsidie aan de Kerken heeft toegekend, is volkomen bevoegd deze subsidie weer in te trekken, zonder daarvoor eenige vergoeding aan de Kerken verschuldigd te zijn.

Maar de Anti-revolutionaire Partij in ons land heeft zich nooit op dit standpunt geplaatst. Ook al ijverde zij evenzeer voor verbreking van den financieelen band tusschen Staat en Kerk, zij verklaarde uitdrukkelijk, dat dit geschieden zou »na uitbetaling aan de rechthebbenden van het rechtens verschuldigde« en ging dus uit van de gedachte, dat de Kerken recht hadden op een kapitaal-uitkeering, omdat de uitbetaling der tractementen als 't ware een rentelast was, dien de Staat op zich had genomen voor de kerkelijke goederen, die door den Staat geëigend waren.

Het was dit principieele geding, dat daarom onderzocht moest worden, waar de wijziging van Art. 171 weer aan de orde is gesteld, En waar Mr. Van Apeldoorn beweerde, dat de voorstanders van de verkregen rechten der Kerk »tot dusverre veelal meer in groote woorden dan in argumenten hun kracht plachten te zoeken«, was het noodig, dat argument tegenover argument werd geplaatst.

In hoeverre het ons gelukt is Mr. Van Apeldoorn door dit betoog te overtuigen, weten we niet. We vreezen zelfs, dat dit ook niet wel doenbaar zal wezen, omdat de strijd niet gaat over de feiten, maar over rechtsbeschouwingen, vooral over de vraag, welk recht aan de Overheid toekomt om over kerkelijke goederen te beschikken, en hierover steeds geschil van gevoelen tusschen theologen en juristen is geweest.

Voordat we echter de conclusies trekken die uit ons historisch betoog volgen, meenen we goed te doen met dit betoog zelf in korte conclusies saam te vatten.

In de eerste plaats hebben we aangetoond, dat de goederen, waarom het hier gaat, door de eigenaars waren geschonken hetzij voor de Kerk hetzij voor een vroom doel.

In de tweede plaats, dat deze goederen, die vóór de Reformatie waren gegeven voor de uitoefening van den Christelijken eeredienst, na de Reformatie der Kerk, voorzoover het Kerkelijke goederen waren, nu van zelf bestemd waren voor de tot Reformatie gebrachte Kerk. Niet aan een beslissing van de Overheid, die deze goederen nu ten dienste stelde van de Gereformeerde Kerken, maar aan het feit zelf, dat deze Gereformeerde Kerken, ook krachtens de beschouwing der Overheid, de wettige voortzetting waren van de aloude Christelijke Kerk in ons vaderland, dankten zij, dat die inkomsten dezer goederen nu voor den eeredienst dezer Kerken werden gebruikt. Dat de Overheid zich gerechtigd achtte vrij over deze Kerkelijke goederen te beschikken, is dan ook niet juist, evenmin als dat eerst door een besluit der Overheid de inkomsten dezer goederen voor de Gereformeerde Kerken bestemd zijn geworden. De Overheid heeft het recht van de Gereformeerde Kerken op de inkomsten dezer goederen erkend. En ze heeft zorg gedragen, dat deze goederen door hunne beheerders niet worden gealieneerd.

In de derde plaats dat de Overheid, voorzooveel de rechtstreeksche bestemming dezer goederen, na het wegvallen der Roomsche Kerk, ophield, steeds erkend heeft, dat het pieus karakter dezer goederen bewaard moest blijven en daarom de inkomsten dezer goederen bestemd heeft voor pieuse doeleinden: de tractementen der predikanten, de opleiding van de studenten in de theologie, de verzorging der armen en het stichten en onderhouden van Christelijke scholen.

In de vierde plaats, dat de Overheid door den nood der tijden gedwongen wel een deel dezer goederen heeft verkocht, om daaruit de oorlogskosten te bestrijden, maar daarbij erkend heeft, dat zij dit deed bij wijze van leening en daartegenover de verplichting op zich heeft genomen om de predikantstractementen te betalen.

In de vijfde plaats, dat de Overheid in verschillende provinciën de kerkelijke goederen onder haar rechtstreeksch beheer heeft genomen in geestelijke kantoren, niet om deze tot haar eigendom te verklaren, maar om voor een betere regeling van de predikantstractementen te zorgen, waartoe zij als voedsterheer der Kerken de verplichting op zich had genomen.

In de zesde plaats, dat de Overheid in deze geestelijke kantoren ook heeft ondergebracht een deel der geestelijke goederen voor ditzelfde doel, omdat zij erkende, dat ook de inkomsten dezer goederen voor vrome doeleinden bestemd waren en daarvoor moesten gebruikt worden.

In de zevende plaats, dat de uitbetaling van de predikantstractementen, die deels geschiedde uit de inkomsten dezer geestelijke kantoren, deels uit daarvoor bestemde belastingpenningen, niet een vrije gift of gunstbewijs van de Overheid was, maar voor een deel inkomsten waren van de kerkelijke goederen, die de Overheid voor de Kerk beheerde, voor een deel een vergoeding waren voor hetgeen de Overheid vroeger aan kerkelijke goederen had geconfisqueerd.

In de achtste plaats, dat na de Revolutie, die de scheiding van Staat en Kerk proclameerde, op gewelddadige wijze in deze rechten der Gereformeerde Kerken is ingegrepen, doordat de Nationale Vergadering o.m. bepaalde, dat de kerkgoederen en de daarbij behoorende goederen, alsmede de pastoriehuizen, over de verschillende gezindheden zouden verdeeld worden; dat de uitbetaling der predikants-tractementen zou ophouden, en dat de goederen der geestelijke kantoren tot nationaal eigendom zouden verklaard worden en dienen zouden voor Staatsonderwijs en Staatsarmenzorg.

In de negende plaats, dat deze besluiten der Nationale Vergadering niet anders zijn geweest dan een roof tegenover de Gereformeerde Kerken gepleegd, aangezien de Overheid, zoodra de band met de Kerk ophield, ook geen beschikkingsrecht had over de kerkgebouwen en pastoriehuizen; ze evenmin het recht had om de goederen der geestelijke kantoren tot nationaal eigendom te verklaren en voor andere doeleinden te bestemmen; en zij door het intrekken der predikantstractementen te kort deed aan de verplichting, die de Overheid op zich genomen had om deze tractementen te betalen als vergoeding voor de vroeger genaaste goederen.

In de tiende plaats, dat dit besluit der Nationale Vergadering de facto nooit is uitgevoerd, aangezien de uitbetaling der tractementen uit de geestelijke kantoren is blijven voortduren en eerst door Koning Lodewijk de fondsen dezer geestelijke kantoren in 's Lands kas zijn overgebracht, maar onder uitdrukkelijke bepaling, dat de tractementen aan de predikanten der Hervormde Kerk uit 's Lands kas zouden worden uitbetaald.

In de elfde plaats, dat Koning Lodewijk, die het in het belang van den Staat achtte, dat de geestelijken van alle Kerken Staatstractement ontvingen, daarom bepaald heeft, dat ook aan de geestelijken van andere gezindheden een tractement zou worden

---

[1]) Carpentier Alting, De rechtstoestand der Gereformeerde Kerken in Nederland, blz. 151 vlg.

[2]) Van Apeldoorn, Het Nederlandsch Staatsrecht, 3e druk, blz. 151 vlg.